

K E R K Ü K
KARDEŞLİĞİN
SEMBOLÜDÜR

كردستان
كردستان
كردستان

كهركوك
نیشانهی
برایه تییه

کركوك
رمز
الاخوة

محمد سمعان آغا
محافظ كركوك

KERKÜK VALİSİNİN YETKİLERİ VE ÖZEL SORUMLULUKLARINA İLİŞKİN HUKUKİ BAKIŞ

FİRAS AĞA

Yerel yönetim, modern devlet inşasının temel taşlarından biridir ve merkezi otorite ile yerel yönetim birimleri arasında idari işlevlerin dağıtılması yoluyla dengeli kalkınmayı sağlamada ve yerel toplulukların ihtiyaçlarını karşılamada çok önemli bir rol oy-

maktadır. 2005 Irak Anayasası'nda bu yaklaşımı açıkça kabul edilmiş, idari ademimerkeziyetçi ilkesini benimsemiş ve bölgesel olarak örgütlenmemiş vilayetlere hukuki statü, idari ve mali bağımsızlık tanıyarak, federal devlet çerçevesinde yerel işlerini yönetmelerini sağlamıştır.

Irak'ta Kerkük valiliğine seçilen ITC Başkanı Mehmet Seman Ağa, mahkemedeki yemin töreninin ardından makamına geçerek mesaisine başladı.

Bu bağlamda vali, vilayetteki en yüksek yürütme otoritesi olarak kamu politikalarının uygulanması, kamu kurumlarının yönetimi ile idari ve hizmet süreçlerinin sorunsuz işleyişinin sağlanmasından doğrudan sorumlu olması nedeniyle yerel yönetim yapısında çok önemli bir rol oynamaktadır. Federe bölgelere dahil edilmemiş vilayetlerle ilgili 2008 tarihli 21 sayılı Kanun'un tadil edilmesi, bu pozisyonu düzenleyerek sorumluluklarını ve federal hükümet ile vilayet meclisi arasındaki ilişkisini tanımlamaktadır. Bu düzenleme, yerel özerklik ile merkezi otorite arasında bir dengeye dayalı idari sistemin doğasını yansıtmaktadır.

Ancak Kerkük Valiliği'nin kendine özgü siyasi ve idari özellikleri göz önüne alındığında, bu pozisyonun önemi daha da belirgin hale gelmektedir. Farklı kimliklerin bir arada yaşadığı Kerkük'ün ekonomik yapısı, başta petrol olmak

üzere büyük oranda doğal kaynaklara bağlıdır. Bu durum, valinin görevlerini daha karmaşık hale getirerek salt idari yönetimin ötesine geçip sosyal dengeleri yönetmeyi ve belirli siyasi ve güvenlik sorunlarını ele almayı da gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, valinin yetkilerinin yasal çerçevesini incelemekte, özellikle Kerkük Valiliği'ndeki bu görevlerin kendine özgü niteliklerine odaklanmaktadır.

IRAK'TA VALİLİK MAKAMININ ANAYASAL TEMELİ

Irak'taki vilayet yapılanması anayasal bir temele dayanmaktadır. Bu temel, 2005 Irak Anayasası'nda federal hükümet ile yerel yönetim birimleri arasındaki ilişkiyi düzenleyen genel çerçeve olarak yer alan idari ademimerkeziyetçilik ilkesidir. Anayasa'nın 122. maddesinin 2. fıkrası, bir bölgeye bağ-

lı olmayan vilayetlere "idari ademimerkeziyetçilik ilkesine uygun olarak işlerini yönetmelerini sağlayacak geniş idari ve mali yetkiler verildiğini ve bunun kanunla düzenleneceğini" hükme bağlamaktadır.

Irak hukuku kapsamında, yetkilerin federal otorite ile valilikler arasında dağıtılmasına yönelik bir adım atılmıştır. Bu çerçevede tüm yetkiler, federal hükümetin elinde toplanmamış; bunun yerine başta vali olmak üzere yerel yönetimlere, valilik sınırları içindeki kamu işlerinin yönetiminde temel bir rol verilmiştir. Anayasanın 122. maddesi de valiliklere kendi işlerini yönetmede geniş yetkiler tanımakta ve Irak'taki yerel yönetim sisteminin anayasal temelini oluşturmaktadır.

2005 Irak Anayasası'nın 122. maddesinin 1. fıkrası, valiliklerin devletin hiyerarşik idari yapısını yansıtan bir dizi ilçe, nahiye ve köyden oluştuğunu belirtmektedir. Aynı maddenin 3. fıkrası ise valinin vilayetteki en yüksek yürütme organı olduğunu ve kendisine yasal olarak verilen yetkileri kullandığını ifade etmektedir. Dolayısıyla vali, 2. fıkra uyarınca anayasal olarak kendisine tanınan idari ve mali bağımsızlık çerçevesinde vilayetin işlerini yönetirken federal sistemin bir parçası olarak kalmakta ve kanun hükümlerine tabi olmaktadır.

Öte yandan, Anayasanın 116. maddesi, Irak'taki federal sistemin bir başkent, bölgeler ve merkezi olmayan vilayetlerden oluştuğunu belirtmektedir. Bu durum, valiliklerin idari yapı içerisindeki önemini pekiştirmektedir. Bunların arasında Kerkük de yer almaktadır. Vilayetler ise merkezi otoriteye mutlak bağlılık yerine, ademimerkeziyetçilik esasına dayalı bir idari sistemle yönetilmektedir.

Dolayısıyla 2005 Irak Anayasası'nın, valilik makamı için net bir yasal çerçeve oluşturduğu ve valiye vilayetin işlerini yönetmede kilit bir yürütme yetkisi tanıdığı açıktır. Bu, ulusal birlik ile yerel yönetimin gereklilikleri arasında bir denge kurmayı amaçlayan merkezi olmayan bir idari sistem içinde gerçekleştirilmektedir.

VALİNİN İDARİ YETKİLERİ

2005 Irak Anayasası'na göre vali, vilayetteki en yüksek yürütme organı olarak kamu hizmetlerinin sorunsuz ve verimli bir şekilde işlenmesini sağlamak amacıyla idari organları yönetmek, yerel müdürlükler ve kurumların çalışmalarını denetlemekle sorumludur. Bu görevler, kanuna uygun olarak ve federal yetkililerin asıl yetkilerine müdahale etmeden, vilayet sınırları içindeki bakanlık şubeleri-

2005 Irak Anayasası'nın, valilik makamı için net bir yasal çerçeve oluşturduğu ve valiye vilayetin işlerini yönetmede kilit bir yürütme yetkisi tanıdığı açıktır.

Irak'ın Kerkük vilayeti valiliği görevine seçilen ITC Başkanı Mehmet Seman Ağa, basın mensuplarına açıklamalarda bulundu.

nin ve bakanlık dışı kuruluşların çalışmalarını koordine etmeyi de kapsamaktadır.

2008 tarihli ve 21 sayılı Bölge Olarak Örgütlenmemiş Vilayetler Kanunu'nun değiştirilmiş hali, söz konusu yetkileri ayrıntılı bir şekilde düzenlemiş ve valiyi vilayetteki kamu kurumlarının işleyişini denetlemek, performanslarını takip etmek ve vilayet meclisinin kararlarını anayasa ve ilgili kanunlara aykırı olmamak koşuluyla uygulamakla yükümlü kılmıştır. Bu durum, valinin seçilmiş yerel yönetim organlarının gözetimine tabi olduğunu yansıtmaktadır (Madde 31/2, 4).

Ayrıca kanun, valiye insan kaynakları yönetimiyle ilgili idari yetkiler de tanımıştır. Yetkili müdürlüklerin aday göstermesi ve vilayet meclisi tarafından onaylanan personel planına uygun olarak, iş kademesinin beşinci

ve altındaki kademelerdeki yerel çalışanları atamak için emir verme yetkisine sahiptir (Madde 31/7-1).

Vilayet meclisi tarafından hazırlanan yönetmeliklere uygun bir şekilde ve ilgili departmanlardan aday göstererek, üst düzey pozisyonlar hariç olmak üzere, dördüncü derece ve üzeri yerel çalışanları atama yetkisine de sahiptir. Bu durum, valinin vilayet içindeki kurumsal ve işlevsel yapının düzenlenmesindeki rolünü yansıtmaktadır (Madde 31/7-2).

Valinin görev alanı, atama yetkisiyle sınırlı değildir. 2008 tarihli ve 21 sayılı Bölge Olarak Örgütlenmemiş Vilayetler Kanunu'nun 31/8. maddesi uyarınca vilayet meclisinin onayıyla valilikte çalışan personele karşı idari ve hukuki tedbirler alma yetkisini de kapsamak-

Kerkük'te Türkmen valinin seçilmesinin ardından Türkmenler sokaklarda kutlama yaptı.

tadır. Bu bağlamda, bu tedbirlerin niteliği konusunda hukuki yorum farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Bir görüşe göre bunlar, 1991 tarihli ve 14 sayılı Devlet ve Kamu Sektörü Çalışanları Disiplin Kanunu'nun değişikliği yapılmış haline dayalı disiplin cezaları uygulanmasını ifade etmektedir. Buna karşılık diğer görüş, nakil ve atama gibi hizmetle ilgili konuları içeren idari tedbirler ile soruşturma komiteleri oluşturma ve disiplin yaptırımları uygulama ile ilgili hukuki tedbirler arasında ayırım yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bu ikinci yaklaşım, yetki dağılımı ilkesiyle uyumlu olarak valinin bakanın yetkilerini kullanmasını engellediği için daha doğru görünmektedir.

Yukarıda özetlenen siyasi ve idari yapı doğrultusunda, valinin idari sorumlulukları üç temel başlık altında toplanmaktadır.

Bunlar; idari işlerin denetlenmesi, personel yönetimi ve federal müdürlükler arasında koordinasyonun sağlanmasıdır. Söz konusu sorumluluklar, valiliğin idari bağımsızlığı ile hukuki denetime tabi olması arasında bir denge kuran yasal bir çerçeve içinde yerine getirilmektedir.

VALİNİN YÜRÜTME YETKİLERİ

Valinin yürütme yetkileri, yerel yönetimdeki rolünün en belirgin yönlerinden biridir. Zira 2005 Irak Anayasası hükümlerine göre vali, vilayet sınırları içinde en yüksek yürütme organı olarak devletin genel politikalarının uygulanmasından sorumludur. Bu yetki; yürürlükteki kanun, yönetmelik ve talimatların uygulanmasını, ayrıca federal hükümetin yerel düzeydeki hedeflerine ulaşılmasını içermektedir.

Valinin idari sorumlulukları üç temel başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; idari işlerin denetlenmesi, personel yönetimi ve federal müdürlükler arasında koordinasyonun sağlanmasıdır.

2008 tarihli ve 21 sayılı Bölge Olarak Örgütlenmemiş Vilayetler Kanunu'nun değiştirilmiş hali, bu yetkileri ayrıntılı biçimde düzenlemiştir. Valiyi federal hükümet tarafından belirlenen genel politikayı vilayet sınırları içinde uygulamakla (Madde 31/3) ve vilayet meclisinin kararlarını anayasa ve yürürlükteki kanunlara aykırı olmayacak şekilde uygulamakla (Madde 31/2) yükümlü kılmıştır.

Bu durum, valinin ikili bir yürütme işlevi üstlendiğini göstermektedir. Vali, bir yandan vilayet meclisi tarafından temsil edilen yerel yönetimin kararlarını uygularken, diğer yandan da devletin genel politikasını uygulamakla yükümlüdür; bu da valiyi yerel ve federal düzeyler arasında denge kuran bir aktör konumuna getirmektedir.

Valinin yürütme alanındaki sorumlulukları, vilayetteki hizmet ve kalkınma projelerinin uygulanmasını denetlemeyi, kamu hizmetlerinin verimliliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla yürütme organlarının performansını takip etmeyi de kapsamaktadır. Bu durum valinin, planlanan politikaların somut uygulamalara dönüşmesini sağlamaktan doğrudan sorumlu kişi olduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra vali, konferanslarda, seminerlerde ve resmi toplantılarda vilayeti temsil etme yetkisine sahiptir. Ayrıca,

kanun çerçevesinde valilik çalışanlarını görevlendirebilmesi, vilayetin resmî ilişkilerinin yönetiminde de önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Yürütme yetkisi, kalkınma alanını da kapsamaktadır. Zira Irak hukuku, valiye Yüksek Öğretim ve Bilimsel Araştırma Bakanlığı ile koordinasyon içinde, valiliğin bütçe sınırları dahilinde ve vilayet meclisinin mutlak çoğunlukla onaylaması koşuluyla, vali tarafından vilayet sınırları içinde üniversiteler, kolejler ve enstitüler kurulmasına imkân tanımaktadır.

Dolayısıyla valinin yürütme yetkileri, yerel yönetim sistemindeki işlevinin temelini oluşturmaktadır. Bu yetkiler aracılığıyla vali, yasaların ve kamu politikalarının uygulanmasını sağlamakta, federal hükümetin kararları ile yerel yönetimin gereksinimleri arasında bütünleşme ve uyum olmasını sağladığı açıktır.

VALİNİN MALİ YETKİLERİ

Vali, vilayetin mali kaynaklarını yerel kalkınma taleplerini karşılamak ve kamu hizmetlerinin etkin biçimde işleyişini sağlamak için yönetmede çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu görev, valiliğin en yüksek yürütme yetkilisi olarak genel bütçeyi hazırlama ve uygulama yetkisinin kapsamına girmektedir.

Irak Başbakanı Sudani, yeni Kerkük Valisi Ağa ile görüştü.

2008 tarihli ve 21 sayılı, Bölge Olarak Örgütlenmemiş Vilayetler Kanunu'nun değiştirilmiş hali, söz konusu mali sorumlulukları açıkça belirtmekte ve valinin vilayetin genel bütçesini anayasal standartlara uygun olarak hazırlamasını ve görüşülüp onaylanması için vilayet meclisine sunmasını yetkilendirmektedir. Bu yetki, valinin mali planlamada ve vilayetin ihtiyaçlarına uygun harcama önceliklerini belirlemede temel rolünü ortaya koymaktadır.

Vali, bütçenin onaylanmasının ardından uygulanmasını denetlemek ve mali kaynakların hizmet ile kalkınma projelerine yönlendirilmesini sağlamak amacıyla kamu harcamalarını izlemekle sorumludur. Dolayısıyla vali, kamu fonlarının yönetiminde şeffaflık ve verimlilik ilkelerine uyulmasını, israfın önlenmesini ve kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını sağlamakla görevlidir.

Bu yetkilerden de anlaşılacağı üzere valinin mali sorumlulukları sadece bütçeyi hazırlamakla sınırlı değildir. Yerel kalkınmayı desteklemek, kamu kaynaklarının iyi yönetilmesini temin etmek, yasal çerçevede içinde mali kaynakları yönetmek ve harcamaları denetlemek valinin görevleri kapsamındadır.

VALİNİN DÜZENLEYİCİ YETKİLERİ

Valinin düzenleyici yetkileri, vilayet sınırları içinde güvenlik ve kamu düzeninin sağlanmasında haiz olduğu önem nedeniyle, yerel yönetim içinde en belirgin görev alanlarından birini oluşturmaktadır. İdari denetim, yetkili makam tarafından kamu düzenini üç bileşeniyle (kamu güvenliği, kamu sağlığı ve kamu huzuru) korumak için uygulanan prosedürler ve alınan önlemler bütünü anlamına gelmektedir.

Irak'ta Kerkük Valiliği görevine seçilen ITC Başkanı Mehmet Seman Ağa, belediye panolarını "Kerkük Kardeşliğin Sembolüdür" sloganının yer aldığı afişlerle donattı.

Bu bağlamda valiye bir dizi düzenleyici yetkiler de verilmiştir. Valinin vilayetin idari sınırları içinde işlenen suçları soruşturmak üzere güvenlik birimlerine emir verme yetkisi vardır. Soruşturma sonuçları ise yetkili adli makamlara iletilmektedir. Ayrıca vilayet meclisinin onayıyla belirlenmiş yasal prosedürlere uygun olarak polis karakolları kurma ve kapatma yetkisi de verilmiştir (Madde 31/9-2).

Vali, ordu birlikleri hariç olmak üzere vilayet sınırları içindeki güvenlik ve kamu düzenini sağlamakla görevli yerel güvenlik güçleri ve kurumları üzerinde de doğrudan yetkiye sahiptir (Madde 31/10-1). Bu istisna, yerel ve merkezi yetkililer arasında yetkilerin dağıtılması ilkesinin bir uygulaması olup, devletin birliğini korumayı ve yetki çatışmalarını önlemeyi amaçlamaktadır.

Öte yandan kanun, yerel güvenlik hizmetlerinin görevlerini yerine getirememesi durumunda, gerekli desteği talep etmek üzere valinin konuyu İçişleri Bakanına sunmasına yetki vermektedir. Bu da güvenlik alanında yerel yönetim ile federal yönetim arasındaki ilişkinin tamamlayıcı niteliğini ortaya koymaktadır (Madde 31/10-2).

Irak hukuku, valinin kamu düzeninin bozulmasını önlemeyi amaçlayan, önleyici ve düzenleyici nitelikte bir idari denetim işlevi görmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte bu yetkiler, federal yargı yetkisini aşmalarını veya hukuka uygunluk ilkesini ihlal etmemelerini sağlayacak şekilde kesin yasal sınırlar içinde kullanılmaktadır.

Bu bağlamda valinin düzenleyici yetkileri, yerel güvenlik kurumlarını denetlemesi ve

Irak'ta Kerkük valiliğine görevine başlayan ITC Başkanı Mehmet Seman Ağa, 'Kerkük'ü aydınlatmak, yapılandırmak ve yeniden kalkındırmak için yola çıktıklarını' söyledi.

kamu düzeninin korunmasına yönelik gerekli önlemlerin alınması yoluyla, vilayet içerisinde güvenlik ve istikrarın sağlanmasında temel bir unsur niteliği taşımaktadır. Aynı zamanda bu yetkiler, güvenlik ihtiyaçları ile yetki paylaşımı ilkesini dengeleyen hukuki bir çerçeve içerisinde sunulmaktadır.

KERKÜK VALİSİNİN ÖZEL SORUMLULUKLARI

Kerkük valisinin sorumlulukları, vilayetin karmaşık siyasi ve toplumsal yapısı göz önüne alındığında, diğer Irak vilayetlerindeki valilik makamından belirli ölçüde farklılaşmaktadır. Kerkük, farklı kimliklerin bir arada yaşadığı bir vilayettir. Bu durum, valiye geleneksel yerel yönetim görevlerinin yanı sıra, farklı topluluklar arasındaki dengeyi gözetme ve toplumsal istikrarı koruma sorumlulu-

ğunu da yüklemektedir.

Kerkük vilayetinin özel statüsü, özellikle 2005 Irak Anayasası'nın 140. maddesinde belirtilen tartışmalı bölgelerle ilgili anayasal çerçeveye de bağlıdır. Bu madde, valinin çalışmalarına özel bir hukuki boyut kazandırmakta ve valiyi sıradan yerel yönetimin kapsamının ötesine geçen, daha geniş siyasi ve ulusal dinamikleri de içeren hususları dikkate alarak hareket etmeye mecbur kılmaktadır.

Kerkük'ün özel statüsü, anayasal düzenlemelerle sınırlı kalmamakta, seçim mevzuatında da karşılık bulmaktadır. Parlamento, Vilayet ve İlçe Meclisleri Seçimleri hakkındaki 2023 tarihli 4 sayılı Kanun, Kerkük vilayetine özgü hükümler içermekte olup, bu hükümlerin 13. maddesi seçim sonuçlarından bağım-

Kerkük valisinin görevi sadece yasaları uygulamak ve kamu tesislerini yönetmekle sınırlı olmayıp, siyasi ve sosyal dengeleri yönetmeyi, federal yetkililerle sürekli koordinasyon sağlamayı ve valilik içinde güvenlik ve idari istikrarı sağlamayı da kapsamaktadır.

sız olarak valiliğin tüm bileşenlerinin katılımını garanti eden adil temsil yoluyla güç paylaşımı ilkesini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, Irak yasama organının Kerkük'ün kendine özgü yapısının farkında olduğunu ve sadece sayısal çoğunluğa dayalı bir yönetim modeli yerine, farklı bileşenler arasında denge ilkesini esas alan bir anlayışı benimsediğini göstermektedir.

Bu bağlamda, Kerkük valisinin görevi sadece yasaları uygulamak ve kamu tesislerini yönetmekle sınırlı olmayıp, siyasi ve sosyal dengeleri yönetmeyi, federal yetkililerle sürekli koordinasyon sağlamayı ve valilik içinde güvenlik ve idari istikrarı sağlamayı da kapsamaktadır.

Kerkük valisinin sorumluluklarının idari ve siyasi boyutları birleştiren karmaşık bir nitelikte olduğu, bu nedenle yerel yönetimin gereklilikleri ile toplumun birliğinin ve istikrarının korunması arasında bir denge sağlamak için yetkilerini yüksek düzeyde tarafsızlık, etkinlik ve kurumsal sorumluluk anlayışıyla kullanması gerektiği söylenebilir.

SONUÇ

Irak hukukuna göre vali, vilayetteki en yüksek yürütme yetkilisi olup, idari işleri yönetmek, yasaları uygulamak, kamu tesisleri ve hizmetlerini denetle-

mek, mali kaynakları yönetmek ve kamu düzenini sağlamaktan sorumludur. 2005 Irak Anayasası ve Vilayet Meclisleri Kanunu, bu yetkileri federal otorite ile yerel yönetim arasında bir denge sağlayacak şekilde düzenlemektedir.

Kerkük vilayetinin etnik çeşitliliği ve siyasi hassasiyetleri göz önüne alındığında, valinin sorumlulukları daha da karmaşık bir nitelik kazanmaktadır. Bu nedenle, valinin görevi, idari konuların ötesine geçerek toplumsal dengeleri yönetmeyi, siyasi ve sosyal istikrarı sağlamayı da kapsamaktadır.

Buna göre Kerkük valisinin başarısı yalnızca yasal düzenlemelerin doğru biçimde uygulanmasına değil, aynı zamanda Kerkük'ün siyasi ve demografik yapısından kaynaklanan özel statüsünü de gözetenek istikrarı güçlendirmeye, vilayetteki tüm halka hizmet etmeye, istikrarı ve hukukun üstünlüğünü pekiştirmeye katkıda bulunacak şekilde yüksek düzeyde tarafsızlık, yönetsel yetkinlik ve toplumsal çeşitliliği yönetme becerisine de bağlıdır.

Firas Ağa

Kerkük'teki Kuzey Teknik Üniversitesi Yenilenebilir Enerji Araştırma Merkezi'nde yardımcı öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde Özel Hukuk alanında doktora adayıdır. Araştırma alanları arasında özel hukuk ve Türkmen meseleleri yer almaktadır.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2026

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Kızılırmak Mah. Muhsin Yazıcıoğlu Cad. Protokol Plaza
Bina No:39-A / KAT 9 No: 46 Çankaya / Ankara
Telefon : +90 850 888 15 20
Email : info@orsam.org.tr
Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)